

BUDAPEŞTE ÜNİVERSİTESİ TÜRKOLOJİ KÜRSÜSÜNÜN YÜZÜNCÜ KURULUŞ YILDÖNÜMÜ

Budapeşte Üniversitesi Felsefe Fakültesi Türkoloji Kürsüsü'nün 100. kuruluş yıldönümünün kutlanması münasebetiyle davet edilen Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları adına bir heyet Budapeşte'ye 12 Ekim 1970 tarihinde hareket etmişti. Bu heyette Türk Tarih Kurumu'nu Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu başkanlığında Dr. Hâmit Zübeyr Koşay, Prof. Tayyib Gökbilgin, Türk Dil Kurumu'nu da Prof. Dr. Hasan Eren temsil etmişlerdir. 13 Ekim 1970 günü saat 11'de Macar Millî Müzesinde düzenlenen sergide Macaristan'da Türkoloji ile ilgili eserler ve bazı arkeolojik piyesler teşhir edilmişti. Sergiyi Türkoloji Enstitüsü başkanı ve akademi üyesi Profesör Ligeti Lajos bir konuşma ile açtı. 14 Ekim 1970 günü Budapeşte Üniversitesinde Macaristan'da Türkoloji'nin 100. yılı töreni başladı. Bu töreni Profesör Ligeti Lajos bir konuşma ile açtı. Türkiye'nin Budapeşte Büyükelçisi Sayın İsmail Soysal'ın da davetli bulunduğu bu törende ikinci konuşmayı Türk Tarih Kurumu ve Türk delegasyonu adına Prof. Şevket Aziz Kansu yaptı. Prof. Şevket Aziz Kansu'nun konuşmasından sonra Türk Dil Kurumu adına Prof. Hasan Eren, İstanbul Üniversitesi adına da Prof. Tayyib Gökbilgin'in konuşmaları takip etti. Bu söylevleri Bn. Doçent Dr. Kakuk Zsuzsa'nın Budapeşte Üniversitesinde Türk Filolojisinin 100 yıllık öğretimi, Schütz Ödör'ün kuman kaynakları, Vasary İstvan'ın eski Türk ve Macar yazıtları konferansları izledi.

15 Ekim 1970 tarihinde yine Üniversitede Doç. Dr. Gy. Kaldy-Nagy'nin Türk hâkimiyeti süresine ait kaynakları ile Mondaky İstvan'ın, Uzlar, Peçenekler ve Kumanlar üzerine değerli konferansları yer aldı. Aynı gün Macaristan'da Türkoloji kürsüsünün kurucusu Armin Vambéry'nin mezarı ziyaret edildi. Türk delegasyonu da Macar meslekdaşları ile birlikte Armin Vambéry'nin kabrine birer çelenk koydular. Bu törenlerden sonra, Türk heyeti, 17 Ekim 1970'de Osmanlı devrine ait belgelerin muhafaza edildiği Egri Şehri arşivini, Egri Kalesini ve minareyi görmüş; 20 Ekim 1970 tarihinde Yazsberény kasabasında, 1969 yılında vefat etmiş olan Türk Tarih Kurumu şeref üyelerinden Prof. L. Fekete'nin mezarını ziyaret ederek, bir çelenk koymuştur. Heyet aynı kasabadaki Müze ile "Can feda" anıtını da ziyaret etmiştir. Macar halkı arasında Atilla'nın oturduğu ve kalıntılarının saklı bulunduğu yer diye tanınan Yazsberény köyünde 1909 yılında dikilmiş "Can feda" anıtının kaidesinde Macarca aslını ve Türkçe özetini verdiğimiz şu satırlar okunmaktadır :

"Török Magyar egymás ellen
Küzdött itt vad gyűlöletben
Hősei sok irto hadnak
Békén együtt itt porladnak."

“Türkler ve Macarlar birbirleriyle amansızca savaştılar. Şimdi burada barış içinde birlikte toprak (toz) olmaktadır”.

Macaristan'ın Osmanlı hâkimiyeti yıllarına (1526-1722) ait beşerî bir menkıbeyi yansıtan “Can feda” anıtı bize 1932 yılında Birinci Türk Tarih Kongresine katılmış olan Macar bilgini, Zayti Ferenc'e büyük Atatürk'ün söylediği şu sözleri heyecanla hatırlattı :

“Biz Türkler ve siz Macarlar kardeşiz. Ne yazık ki, boş yere, biz ilâ-i kelime-tullah diye İslâm âleminin, siz de ruhullah diye Hıristiyanlığın asırlarca öncülüğünü yaparak birbirimizin mahvına yürüdük. Böyle bir dalâlete düşeceğimize iki kardeş millet elele verseydik, insanlığa ne büyük hizmet ederdik”. (Bk. Hasan Cemil Çambel: Makaleler, Hâtıralar. S, 77, Türk Tarih Kurumu. XVI. seri No. 5. Ankara, 1964).

Bu yıldönümü münasebetiyle Türk Tarih Kurumu ve Dil Kurumu, yayınlarını Budapeşte Üniversitesi Türkoloji Kürsüsüne armağan olarak gönderdiği gibi, Ord. Prof. Dr. Gyula Németh'in 80. doğum yılı münasebetiyle Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları şeref üyesi bulunan Sayın Profesöre, Türkolojiye yaptığı büyük hizmetlerinden ötürü bir şükran armağanı olarak eski Türk geleneğini hatırlatan gümüş leğen ve ibrik, Türkiye Büyükelçiliğinde düzenlenen bir törenle sunulmuştur. Türk heyeti Budapeşte'deki Devlet Arşivini ve öteki bilim kuruluşlarını da ziyaret etmiştir. Macar bilim çevrelerinin Türk heyetine gösterdiği yakın ilgi ve konukseverliği şükranla anmak isteriz.

Yine bu münasebetle ve Budapeşte Büyükelçimiz Sayın İsmail Sosyal'in teşebbüsü ile Budapeşte'de bir Türk haftası düzenlenmiş, İstanbul Olgunlaşma Enstitüsü'nün Margarit Adasında tertiplediği Türk kıyafetleri defilesi Budapeştelliler tarafından büyük bir ilgi ile izlenmiştir.

Aşağıdaki satırlarda Budapeşte Üniversitesinde Türkoloji Kürsüsünün 100. kuruluş yılı töreninde Türk Tarih Kurumu ve Türk heyeti başkanı Prof. Şevket Aziz Kansu'nun yaptığı konuşmayı veriyoruz :

TÜRK TARİH KURUMU VE TÜRK DELEGASYONU BAŞKANI ORD. PROF. DR. ŞEVKET AZİZ KANSU'NUN HİTABESİ

“Ekselânslar, Akademi Üyeleri,
Bayanlar, Baylar,

Türk Tarih Kurumu ve Türk delegasyonu başkanı sıfatıyla Budapeşte Üniversitesi Türkoloji Enstitüsünün 100. yıldönümü törenlerine katılmakla büyük şeref duyduğumu şahsım ve arkadaşlarım adına arz ederim.

Türkoloji, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu çalışmalarının önemli bir ilim dalıdır. Budapeşte Üniversitesinde bundan tam yüz yıl önce Türk Dili Kürsüsünün kurucusu Armin Vambéry'nin, hem Türk tarihi, hem de Türk dili araştırmacıları arasında unutulmaz mümtaz bir yeri vardır. Onun, zamanında aktüel olan Türklerle ilgili etüdleri yanında bilhassa “Buhara Tarihi” ni zikretmek isterim. Türk dili alanında yazmış olduğu etüdlere arasında da eski Osmanlı ve Çağatay metinleriyle ilgili eserlerini ve Kutadgu Bilig baskısını anabilirim. Vambéry'nin “Das Türkenvolk”u ise Türk dili etüdlere yeni bir ufuk açmıştır.

Bu büyük âlimin açtığı çıғırda yetişen Macar türkologları arasında Jozsef Thury'yi de anmak gerekir. Onun Türk Tarih yazarları, Evliya Çelebi seyahatnamesinin Macaristan'a ait cildinin Macarca çevirisi, Macarların ve Székely'lerin menşei gibi eserleri bugün dahi belli başlı müracaat kitapları arasındadır.

Çağdaş türkolojinin uluslararası üne sahip üstadı Prof. Jules Németh, hepimizin saygı duyduğu mümtaz bir simadır. Onun "Yurt kuran Macarların etnik teşekkülü" konusundaki meşhur eseri ile idaresi altında yayınlanan "Atilla ve Hunları" adlı eser, türkoloji araştırmalarına yeni bir yön vermiştir. Türkolojiye yaptığı hizmet ve katkılara karşılık olarak Prof. Németh, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu şeref üyeliğine seçilmiştir. Németh yalnız değerli eserler vermekle kalmamış, sahalarında verimli çalışmalar yapmakta olan birçok öğrenci de yetiştirmiştir. Bu öğrenciler arasında Macarlar ve yabancılar da vardır. Bunlar arasında özellikle Türkoloji Enstitüsünün bugünkü müdürü Akademi üyesi Prof. Louis Ligeti'yi anmakla şeref duyarım. Türk Dili alanındaki olumlu çalışmalarına karşılık olarak Türk Dil Kurumunun şeref üyeliğine seçilmiş bulunan Prof. Ligeti, Türkiye'de yalnız bilim çevrelerinde değil, "Bilinmeyen İç Asya" adlı eseriyle Türk aydınları arasında da tanınmıştır. Bu arada Budapeşte Üniversitesi Türkoloji Enstitüsünün bir süre önce kaybettiğimiz bir öğretim üyesini, Türk Tarih bilginleri arasında büyük ün yapmış olan ve Türk Tarih Kurumu'nun şeref üyesi bulunan Prof. Louis Fekete'nin aziz hatırası önünde saygı ile eğilirim.

Budapeşte Üniversitesinin Türkoloji Kürsüsü birçok Türk öğrenci de yetiştirmiştir. Bu arada İstanbul Üniversitesinin eski Genel Dil Bilimi profesörü ve Türk Tarih Kurumu üyesi rahmetli Ragıp Hulûsi Özdem'i, delegasyonumuz üyelerinden Türk Tarih Kurumu üyesi Sayın Dr. Hâmit Zübeyr Koşay'ı ve Ankara Üniversitesi Türk Dili profesörü ve Türk Dil Kurumu üyesi Sayın Prof. Hasan Eren'i anabilirim.

Macarların Türk etüdleri alanındaki bu çalışmalarına paralel olarak, 1935 yılında Ankara'da Atatürk tarafından kurulan ve bugünkü Ankara Üniversitesinin temelini teşkil eden Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde bir Hungaroloji Enstitüsü ihdas edilmiş ve başına Prof. Ladislas Rasonyi getirilmiştir. Bu Enstitünün eski öğrencileri arasında delegasyon üyelerinden İstanbul Üniversitesi Tarih profesörlerinden ve Türk Tarih Kurumu üyesi Sayın Tayyib Gökbilgin'i zikredebilirim.

Özet olarak, Budapeşte Üniversitesinin Türkoloji Enstitüsü ile Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve Türk Üniversiteleri, kuruluşlarından itibaren sürekli ve verimli bir işbirliği yapmışlardır. Bu işbirliğinin bundan böyle de devam edeceğinden şüphemiz yoktur.

Budapeşte'de yapılan bu tören münasebetiyle Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu, bu işbirliğini sağlamlaştırmak üzere bellibaşlı yayınlarını Türkoloji Enstitüsüne armağan etmekten mutluluk duymaktadır.

Türkoloji Enstitüsünün Türk etüdlerine yapmış olduğu hizmetleri şükranla anıyor, hepinizi saygı ile selâmlıyorum".

ALLOCUTION DU PROF. DR. ŞEVKET AZİZ KANSU, CHEF DE LA
DÉLÉGATION TURQUE ET PRÉSIDENT DE LA SOCIÉTÉ
TURQUE D'HISTOIRE

“Excellences, Messieurs les Membres de l'Académie,
Mesdames, Messieurs,

Permettez-moi de dire, au nom de mes collègues et en mon propre nom, que je suis grandement honoré de participer, en ma qualité de Président de la Société Turque d'Histoire et chef de la Délégation Turque, aux fêtes du centenaire de l'Institut de Turcologie de l'Université de Budapest.

La Turcologie constitue une branche importante des travaux scientifiques de la Société Turque d'Histoire et de la Société Linguistique Turque. D'autre part, Armin Vambéry, qui fonda, il y a juste cent ans, la chaire de Turcologie à l'Université de Budapest, occupe une place de tout premier rang dans les recherches sur l'histoire et la linguistique turques. Parmi ses études, actuelles à son époque au sujet des Turcs, je tiens à mentionner ici son “Histoire de Bouhara,” et parmi ses recherches linguistiques, ses ouvrages sur les textes vieux- ottomans et çağatay, ainsi que son édition du Kutadgu Bilig. Par ailleurs, le “Das Türkenvolk” de Vambéry a ouvert de nouveaux horizons aux études partant sur la langue turque.

Dans le rang des turcologues hongrois formés sous l'égide de ce grand savant, il sied de nommer Jozsef Thury, dont l'ouvrage sur les écrivains turcs, la traduction en hongrois du volume d'Evliya Çelebi traitant de la Hongrie, ses études sur les origines des Magyars et des Székély, sont considérés à juste titre, même aujourd'hui, comme d'importantes oeuvres de référence.

Le professeur Jules Németh, le maître mondialement réputé de la turcologie contemporaine, que nous respectons et aimons tout particulièrement, a fixé dans une large mesure la voie suivie par les recherches turcologiques de nos jours, grâce à son ouvrage célèbre sur “la formation ethnique des Hongrois créant une mère-patrie et” “Attila et les Huns” écrit sous sa direction. C'est en reconnaissance des éminents services qu'il a rendus à la turcologie et les contributions qu'il y apporta que le professeur Németh fut élu membre d'honneur de la Société Turque d'Histoire et de la Société Linguistique Turque. Németh n'est pas seulement le savant auteur de nombre d'ouvrages de valeur inestimable, c'est aussi un maître qui a formé une foule de jeunes chercheurs, hongrois et étrangers, qui contribuent actuellement par leurs travaux au progrès de la turcologie. Parmi ces derniers je suis heureux de citer le professeur Louis Ligeti, l'actuel directeur de l'Institut de Turcologie et membre de l'Académie, qui, élu membre d'honneur de la Société Linguistique Turque pour ses brillants travaux portant sur la langue turque, est connu en Turquie, non seulement dans les milieux scientifiques, mais aussi dans les cercles des gens cultivés de chez nous, par son ouvrage sur “l'Asie intérieure inconnue”.

Je m'incline avec respect devant la mémoire vénérée du regretté Louis Fekete, Professeur à l'Institut de Turcologie de l'Université de Budapest, membre d'honneur de la Société Turque d'Histoire et célèbre par ses travaux d'histoire turque.

De la Chaire de Turcologie de l'Université de Budapest sont issus nombre d'étudiants turcs. Je me permets d'en citer quelques-uns: Feu Ragıp Hulusi Özdem, ancien professeur de Linguistique à l'Université d'Istanbul et membre de la Société Turque d'Histoire; le Dr. Hamit Zübeyr Koşay, membre de notre délégation et de la Société Turque d'Histoire, et le Dr. Hasan Eren, Professeur de philologie turque à l'Université d'Ankara et membre de la Société Linguistique Turque.

Parallèlement aux travaux des Hongrois dans le domaine des études turques, un Institut d'Hungarologie a été fondé à la Faculté des Lettres, créée en 1935 par Atatürk et formant le noyau de l'Université actuelle d'Ankara. Le professeur Ladislav Rasonyi en a assumé la direction. Un ancien étudiant de cet Institut, le professeur Tayyib Gökbilgin, professeur d'Histoire à l'Université d'Istanbul et membre de la Société Turque d'Histoire, fait partie de notre délégation.

En résumé, l'Institut de Turcologie de l'Université de Budapest d'une part, et de l'autre, la Société Turque d'Histoire, la Société Linguistique Turque et les Universités Turques ont, depuis leur fondation, activement et assidûment collaboré. Nous ne doutons pas que cette collaboration durera dans l'avenir. C'est dans cet espoir que la Société Turque d'Histoire et la Société Linguistique Turque sont heureuses de faire présent de leurs plus importantes publications à l'Institut de Turcologie.

J'ai l'honneur d'exprimer ma reconnaissance à l'Institut de Turcologie pour tout ce qu'il a fait dans le domaine des études turques et vous salue tous avec respect".

Ş. A. K.

Budapeşte Üniversitesi Türkoloji Kürsüsü mensupları ve öğrencileri
(Ortada Prof. Dr. L. Ligeti, solunda Doç. Dr. G. Káldi Nagy, sağında
Doç. Dr. Zsuzsa Kakuk).

Jászberény kasabasında L. Fekete'nin mezarı başında

Prof. Ligeti Vanbéry'nin mezarı başında
söylevini okurken

Türk ve Macar heyetinden bir grup Jaszberény
kasabasındaki Canfeda anıtı önünde

Armin Vambéry'nin mezarına Türk heyeti çelenk koyarken

